

Karakterene i skolen skal være rettferdige

I løpet av de siste 15 årene har elevene i videregående opplæring fått stadig bedre karakterer. Det finnes ikke belegg for å si at dagens ungdommer er smartere nå enn de var for 15 år siden. Så hva kan forklaringen være?

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 04.12.2024

Innlegget er skrevet av divisjonsdirektør Marthe Akselsen, og ble publisert i Aftenposten 4.12.2024.

A-magasinet hadde nylig en reportasje om det som ble omtalt som en «sekserinflasjon» i den videregående skolen. De siste 15 årene har nemlig elevene i de fleste fellesfagene i videregående opplæring fått stadig bedre karakterer. Undersøkelser viser imidlertid ikke den samme utviklingen i elevenes kompetanse.

Vi har ikke belegg for å si at dagens ungdommer er smartere nå enn de var for 15 år siden. Så hva kan forklaringen være?

En unaturlig utvikling

Verken Utdanningsdirektoratet eller noen andre har per nå tilstrekkelig kunnskap om hva som ligger til grunn for denne utviklingen. Det er flere faktorer som påvirker karakterer i enkeltfagene. Årsakene er derfor trolig sammensatte.

Utdanningsdirektoratet mener likevel at stadig bedre karakterer i fellesfagene er en unaturlig utvikling. Dette er derfor noe vi setter inn ressurser på å finne ut av.

Det er viktig at den enkelte elev og samfunnet har tillit til at karakterene elevene får, er riktige og rettferdige. Vi må kunne stole på at elevene faktisk har den kompetansen som vitnemålet tilsier.

Rettferdighet innebærer også en likeverdig vurdering på tvers av skoler, kommuner og fylkeskommuner. For å få til dette, må det gjøres endringer på både lang og kort sikt.

Å forbedre vurderingssystemet er et arbeid vi allerede er i gang med.

Dette er heller ikke et arbeid vi som direktorat skal eller kan gjøre alene. Her må også lærere og skolene bidra inn, noe vi også opplever at de gjør.

For å se helhetlig på vurderingssystemet, har vi derfor sammen med blant annet Elevorganisasjonen, lærerorganisasjonene og KS startet et arbeid for å ivareta og videreutvikle kvaliteten på standpunktvurderingen.

Skal ikke bare utdannes

Vi har nasjonale rammer for standpunktvurderingen gjennom læreplanene og annet regelverk. Rammene skal gi en felles retning for vurderingspraksis og karaktersetting, men det er et betydelig handlingsrom som må konkretiseres lokalt. Skolen og lærerne har ansvar for å velge konkret innhold, arbeidsmåter og vurderingsformer.

Det er ikke bare lærerens vurdering som er grunnlag for karakterene på vitnemålet. Som fagdirektorat har vi tro på at det i dag er en god fordeling mellom lærerens vurdering og den eksterne kvalitetsvurderingen som skjer ved eksamen. Vi har derimot ikke tro på en rendyrking av lærerens vurdering eller bare ekstern vurdering. I det siste tilfelle er det en fare for at opplæringen dreies mot en ensidighet mot det som testes og vi mister verdigrunnlaget som ligger i formålsparagrafen om at elevene ikke bare skal utdannes – de skal også dannes.

Bidrar til ulikheter i karaktersetting

Lærerne og skolene har i dag stort handlingsrom når det kommer til hvordan de legger opp undervisningen og vurderingsarbeidet. At undervisningen kan tilpasses elevgruppen lokalt, mener vi er en stor fordel. Det samme gjelder standpunktvurdering der faglæreren, som kjenner elevens kompetanse best, fastsetter karakteren. Det lokale handlingsrommet innebærer samtidig at innholdet i opplæringen kan variere. Det kan også bidra til ulikheter i hvordan karakterene settes.

Hver enkelt skole må hele tiden jobbe med praksisen for karaktersetting. De må legge til rette for at lærerne snakker sammen, og har en felles forståelse av hva som skal til for å oppnå de ulike karakterene. Det faglige skjønnet kan utvikles og avsjekkes i et tolkningsfellesskap, hvor lærerne har støtte i hverandre og skoleledelsen hvis de er i tvil om fastsettingen av en karakter. Dette er noe av bakgrunnen for at vi har utviklet støtteressurser for å styrke lærernes læreplanforståelse og vurderingspraksis. Dette inkluderer kjennetegn på hva som skal til for å oppnå karakterene 2, 4 og 6.

Skal holde trykket oppe

Vi har en forskningsbasert evaluering som følger innføringen av de nye læreplanene, og et eget forskningsprosjekt om standpunktvurdering i ulike fag. For treffsikre tiltak, trenger vi mer kunnskap om hva lærere gjør i praksis når de setter standpunktkarakterene, og om kvaliteten på vurderingene.

Læreplanene og vurderingsordningen bygger på stor tillit til lokale myndigheter, skoleledere og lærere. De skal følge opp og legge til rette for prosesser og arenaer som ivaretar kvaliteten på standpunktvurderingen. Vår erfaring er at det blir gjort mye godt arbeid lokalt. Selv om praktiseringen av standpunktvurdering er et lokalt ansvar, er det nasjonale myndigheter som har det overordnede ansvaret for rammene for vurderingsordningen.

Som ansvarlig fagdirektorat vil vi derfor holde trykket oppe for å forbedre vurderingsordningen. Vi skal fremskaffe kunnskap om hva som kan gjøre at karaktersettingen oppleves rettferdig både for elever og av lærerne. I dette arbeidet er vi helt avhengig av at lærere og skoler engasjerer seg i utviklingen av vurderingspraksis. Sammen skal vi jobbe frem gode tiltak som styrker tilliten til hele sektoren.